

บทความวิจัย (Research Article)

องค์ประกอบความสำเร็จการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2Components of Successful and Sustainable Herbal City Management
of the Upper Northeastern Provinces Group 2

พิเชษฐ เวชวิธาน^{1*} ธนะสรรค์ ศิริวิาลัย² ศุภะลักษณ์ พักคำ¹ และธวัชชัย กมลธรรม¹
Pichet Wechvitan^{1*}, Tanasan Sirivan², Supalak Fakkham¹ and Thavatchai Kamoltham¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Qual → quan) การค้นคว้าเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้แบบสอบถามตัวอย่าง จำนวน 270 คน และตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 พบว่า 1) องค์ประกอบในการจัดการเมืองสมุนไพร พบว่า ข้อมูลที่เหมาะสมใช้ในการสร้างองค์ประกอบโดยใช้หลักทฤษฎีห่วงโซ่อุปทาน ได้แก่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และร่วมกับทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 2) พัฒนาตัวชี้วัดการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืน พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 ด้าน ๆ ละ 3 ตัวชี้วัด 3) การตรวจสอบองค์ประกอบความสำเร็จในการจัดการเมืองสมุนไพร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ รู้จัก “เมืองสมุนไพร” ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 45.19) และ รู้จักสมุนไพรน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.48) รูปแบบองค์ประกอบมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม เท่ากับ 0.911
คำสำคัญ: องค์ประกอบ ความสำเร็จ เมืองสมุนไพร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

Abstract

This research was conducted components of appropriate forms and develop indicators of Herbal City management of the Upper Northeastern provinces Group 2 . The experiment design was mixed method research (Qual → quan) with in-depth interviews, Delphi technique, questionnaire distributed to 270 samples and analysis CFA. The results showed as follows. 1) The components of suitable form of Herbal City management discovered that, the data used for creating components should theory of supply chain, which consists of upstream, midstream and downstream data. In addition, theory of sustainable

¹ วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพฯ 10300

College of Allied Health Sciences, Suansunandha Rajabhat University, Bangkok 10300

² บริษัท ประชาธิปไตยร่วมใจ (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด จังหวัดสกลนคร 47000

Pracharath Rak Samakkee Sakon Nakhon (Social Enterprise) Company Limited, Sakon Nakhon 47000

*Corresponding author; email: p_wechvitan@hotmail.com

(Received: 9 April 2020; Revised: 6 July 2020; Accepted: 21 July 2020)

DOI: <https://doi.org/10.14456/psruhss.2022.7>

development, which contains 3 fundamental main components namely the economy, the society, and the environment. 2) The development of indicators for sustainable and successful Herbal City management for creating with 3 indicators for each of the 9 factors. 3) The investigation on components of successful discovered that most of the respondents knew “Herbal City” at a moderate level (45.19%) and knew herbal at the lowest level (1.48%). The form of the developed components, it was found that they were in harmony with the empirical data, with the overall harmony value of the model being at 0.911.

Keywords: Component, Success, Herbal city, Upper northeastern region

บทนำ

ประเทศไทยมีนโยบายจะพัฒนาสมุนไพรเพื่อการใช้ประโยชน์และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2546) มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและรักษามิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย และประกาศแผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย พ.ศ. 2560-2564 (กระทรวงสาธารณสุข, 2560) เป้าหมายเพื่อพัฒนาการผลิตและใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพเต็มประสิทธิภาพและครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของสมุนไพรไทย เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของไทย ดังแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 4 ดำเนินการเพื่อพัฒนาสมุนไพรไทย มาตรการที่ 6 กำหนดให้มีการจัดตั้งเมืองสมุนไพร ในทุกภาคของประเทศไทย (Herbal city) โดยได้คัดเลือกจังหวัดที่มีความพร้อมทั้งด้านฐานทรัพยากร ความเป็นอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เหมาะสม มีจุดเด่นทั้งในด้านการส่งเสริมการเพาะปลูกเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบสมุนไพร การจัดบริการด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เป็นแหล่งเผยแพร่ผลิตภัณฑ์สมุนไพร และเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านสุขภาพ (กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

เมืองสมุนไพร เป็นโครงการที่รัฐบาลได้มองเห็นศักยภาพของพืชพันธุ์และภูมิปัญญาที่สามารถสร้างเศรษฐกิจที่ดี ทำให้การดำเนินงานโครงการฯ สำเร็จตามตัวชี้วัดในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จและการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะทำให้โครงการเมืองสมุนไพร (กระทรวงสาธารณสุข, 2560) เป็นโครงการสร้างกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจไทยและสุขภาพของคนไทย ตลอดไป ตรงตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) โดยยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดดุลยภาพของทุกมิติ กล่าวคือ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จิตใจ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการบริหารจัดการที่ดีที่มีพหุภาคีร่วมทุกขั้นตอนเป็นกลไกขับเคลื่อน และมีแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง (ประเวศ วะสี, 2546)

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการบริหารงานแบบบูรณาการ ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร โดยมีจังหวัดสกลนครเป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด และมีได้ดำเนินโครงการแบบบูรณาการเรื่องสมุนไพรร่วมกัน นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560 ได้รับงบประมาณมากกว่า 100 ล้านบาท (กระทรวงสาธารณสุข, 2560) จะเห็นได้ว่าเป็นการดำเนินงานตามนโยบายเร่งด่วน ลักษณะของโครงการเป็นจากบนลงล่าง ขาดความคิดเห็นภาคประชาสังคมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ และสภาพภูมิศาสตร์ในการพัฒนาโครงการ อาจทำให้การรับรู้ และความเข้าใจในโครงการต่าง ๆ แก่ประชาชนไม่ทั่วถึง

ดังนั้น จึงต้องศึกษาองค์ประกอบความสำเร็จการจัดการที่เหมาะสม เพื่อหาองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่เหมาะสมในการดำเนินการโครงการเมืองสมุนไพรกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ให้ประสบความสำเร็จและสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งที่มิประโยชน์อย่างยิ่งทำให้ทราบว่าจะองค์ประกอบตัวชี้วัดอะไรที่ทำให้เมืองสมุนไพรภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ประสบความสำเร็จทั้งด้านปริมาณและคุณภาพอย่างยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เหมาะสมในการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน
2. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน
3. เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นหลัก และเสริมด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประมวลผลแนวคิดเพื่อหาองค์ประกอบที่เหมาะสมในการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 18 ท่าน จากจังหวัดในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique และวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ด้วยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analytic) ตามประเด็นหลักที่กำหนดไว้ตามห่วงโซ่อุปทาน ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยการตีความข้อมูล (Interpretation) การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant comparison) การสร้างข้อสรุป (Summary making) และการสังเคราะห์ข้อมูล (Data synthesis)

ขั้นตอนที่ 2 ร่างองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยนำผลจากการประมวลผลแนวคิดจากขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แบบสอบถาม จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายเมืองสมุนไพร จำนวน 4 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเป็นไปได้ ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) วิเคราะห์ข้อมูลตามห่วงโซ่อุปทานระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จากคะแนนแบบสอบถามประเมินค่า 5 ระดับ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชน (Try out) ที่ไม่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นก่อนนำเครื่องมือไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบองค์ประกอบความสำเร็จในการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนโดยใช้แบบสอบถามประชาชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 จำนวน 270 คน โดยสุ่มเลือกจังหวัดละ 90 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis: CFA) ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

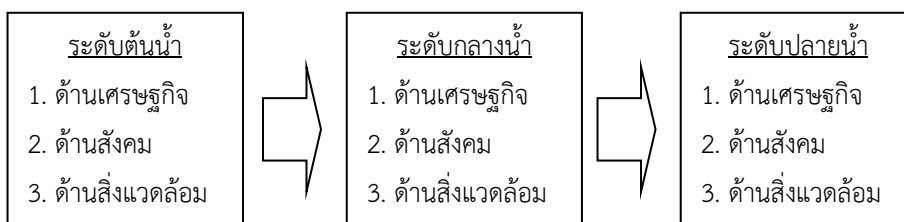
งานวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคนของคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เลขที่ NRFIP20-002

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา “องค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2” มีวิธีการดำเนินการวิจัยทั้งหมด 3 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ได้ผลดังนี้

การศึกษาองค์ประกอบที่เหมาะสมในการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ซึ่งตัวแทนกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย สรุปและตรวจสอบด้วยวิธีการสามเส้า (Triangular) แล้วนำข้อมูลที่ได้ประมวลผลแนวคิด ตามขั้นตอนที่ 1 พบว่า ข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบในการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนนั้นใช้ทฤษฎีห่วงโซ่อุปทาน ที่แบ่งเป็นต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และผสานกับทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของ Edward BarBier (Barbier, 2013) ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ภาพ 1 องค์ประกอบหลักความสำเร็จตามห่วงโซ่อุปทาน

โดยองค์ประกอบความสำเร็จหลัก สามารถจำแนกได้ 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับต้นน้ำ ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ 2) ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม 3) ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ระดับกลางน้ำ ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม 3) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ระดับปลายน้ำ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ 2) ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม และ 3) ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาตัวชี้วัดการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

จากการนำข้อมูลขั้นตอนที่ 1 มาเป็นแนวทางในการดำเนินการ แล้วตรวจสอบและพัฒนาตัวชี้วัดองค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 โดยการสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน ได้ข้อสรุป ดังนี้

ความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 เพื่อนำมาซึ่งเศรษฐกิจที่ดี สังคมที่ดี และสิ่งแวดล้อมที่ดี จากการสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ ได้พิจารณาเลือกองค์ประกอบทั้งหมด 9 ด้าน และมีตัวชี้วัดด้านละ 3 เรื่อง (ตัวชี้วัด) รวมทั้งหมด 27 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) จังหวัดกลุ่มสนุกเป็นศูนย์กลางการค้าเรื่องวัตถุดิบสมุนไพรของภูมิภาค
- 2) จังหวัดกลุ่มสนุกมีพื้นที่ปลูกสมุนไพรที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 3) จังหวัดกลุ่มสนุก มี GDP จากวัตถุดิบสมุนไพรไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 จากทั้งหมด

2. องค์ประกอบด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) ประชาชน 3 จังหวัดกลุ่มสนุก มีความรู้เรื่อง ชนิด และสรรพคุณของสมุนไพร ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
- 2) มีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรดั้งเดิมของ 3 จังหวัด
- 3) มีการรักษาวัฒนธรรม ความเชื่อด้านพิธีกรรม ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร

3. องค์ประกอบด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) มีการอนุรักษ์แหล่งกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่สาธารณะ
- 2) มีการปลูกสมุนไพรในพื้นที่เอกชน อาทิ ป่าหัวไร่ปลายนา ป่าครอบครัว
- 3) มีธรรมาภิบาลชุมชนที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย

4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสมุนไพรที่ได้มาตรฐานของเอกชน
- 2) หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ
- 3) มีจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวข้องกับสมุนไพรมากขึ้น ร้อยละ 50

5. องค์ประกอบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) ประชาชนและผู้ประกอบการมีจริยธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์
- 2) ประชาชนมีความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์สมุนไพรของ 3 จังหวัด
- 3) มีการพัฒนาความรู้ของประชาชน

6. องค์ประกอบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) โรงงานต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม
- 2) มีการพัฒนางานวิจัยจากสมุนไพรเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 3) มีการจัดการเชิงอนุรักษ์ระดับกลุ่มจังหวัด

7. องค์ประกอบด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่
- 2) ภาครัฐให้การสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ
- 3) เกิดตลาดกลาง ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนสมุนไพร

8. องค์ประกอบด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสังคม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

- 1) ประชาชนใน 3 จังหวัด ให้ความสนใจในธุรกิจสมุนไพร
- 2) เกิดเครือข่ายการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสมุนไพร
- 3) เกิดการแชร์ข้อมูลในสื่อ Social media และตลาดออนไลน์

9. องค์ประกอบด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสิ่งแวดลอม มี 3 ตัวชี้วัด ได้แก่

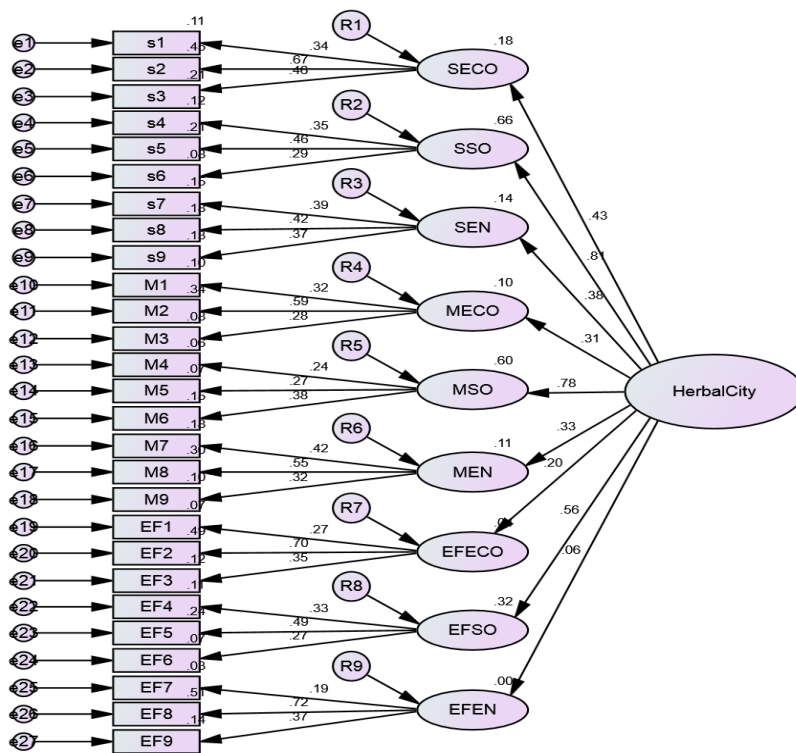
- 1) สมุนไพรกลายเป็นพืชประจำครัวเรือนหรือเป็นไม้ประดับของชุมชน
- 2) มีสวนสมุนไพรในชุมชน วัด โรงเรียนและหน่วยงานของรัฐ เพิ่มขึ้น
- 3) เกิดการอนุรักษ์และหวงแหนสมุนไพรในถิ่นกำเนิด

การตรวจสอบองค์ประกอบความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 จำนวน 270 คน จังหวัดละ 90 คน ด้วยแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.81 และ 45.89 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 30-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.44 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง – ลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 34.44 ประกอบอาชีพค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัวน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.52 นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.85 ส่วนใหญ่รู้จักคำว่า “เมืองสมุนไพร” ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.19 รู้จักสมุนไพรน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.48

การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตรวจสอบลักษณะการแจกแจงข้อมูลแบบปกติ และการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้จำนวน 27 ตัวชี้วัด โดยใช้สถิติ KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) พบว่า เป็นค่าที่ใช้วัดความเหมาะสมของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ Factor Analysis ซึ่งค่า KMO จะอยู่ระหว่าง 0.000 และ 1.000 ตามสมการ $0 \leq KMO \leq 1$ โดยข้อมูลที่เหมาะสมต้องมีค่า $KMO > 0.5$ จากตารางที่ 4.12 เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ด้านองค์ประกอบที่ 1, 2 และ 3 มีค่า $KMO = 0.578, 0.558$ และ 0.557 ตามลำดับ ด้านองค์ประกอบที่ 4, 5 และ 6 มีค่า $KMO = 0.543, 0.500$ และ 0.560 ตามลำดับ ด้านองค์ประกอบที่ 7, 8 และ 9 มีค่า $KMO = 0.537, 0.551$ และ 0.525 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 9 องค์ประกอบ มีค่า $KMO = 0.548$ มากกว่า 0.5 หมายความว่า ข้อมูลมีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์ Factor Analysis แสดงว่าข้อมูลมีแจกแจงแบบปกติ (Normal distribution) หรือยอมรับได้ (ฐนัฐ วงศ์สายเชื้อ, 2562)

ผู้วิจัยได้จำลองรูปแบบการตรวจสอบองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ 2 (SEM) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ พบว่า โมเดลองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม (Overall Model Fit Measure) โดยมีสัดส่วนค่าสถิติไคสแควร์ / ค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 0.911 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือน้อยกว่า 3 ดังนั้น PGFI = 0.774 ผ่านเกณฑ์ 0.50 ขึ้นไป (ฐนัฐ วงศ์สายเชื้อ, 2562) ดังนั้น RMR = 0.013 และ RMSEA = 0.000 ผ่านเกณฑ์ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 และกลุ่มดัชนี AGFI = 0.915, GFI = 0.929 และ CFI = 1.000 ผ่านเกณฑ์ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 สรุปได้ว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

$$\chi^2 = 26.907, df = 315, GFI = 0.929, RMR = 0.013, RMSEA = 0.000, P < 0.01$$

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

เมื่อนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) มาพิจารณาแยกส่วนของโมเดลเพื่อประเมินความกลมกลืนของผลลัพธ์ในส่วนประกอบที่สำคัญของโมเดล (Component Fit Measure) พบว่า โมเดลมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ขององค์ประกอบทั้งหมด มีค่าเป็นบวก (6 อยู่ระหว่าง 0.060 - 0.813) และกำหนดค่าดัชนีความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.01 ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ (R^2 อยู่ระหว่าง 0.038 - 0.661) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าสูงได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษสมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม ($R^2 = 0.661$) และ องค์ประกอบที่ 5 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม ($R^2 = 0.603$) รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบที่ 8 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสังคม ($R^2 = 0.318$) ส่วนค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าน้อย ได้แก่ องค์ประกอบที่ 7 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อเศรษฐกิจ ($R^2 = 0.038$) และ องค์ประกอบที่ 9 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ($R^2 = 0.004$)

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบความสำเร็จที่เหมาะสมในการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน พบว่า ข้อมูลที่เหมาะสมนำไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบในการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนนั้น โดยใช้ทฤษฎีห่วงโซ่อุปทาน ที่แบ่งเป็นต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และผสมผสานกับทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดของ Barbier (1987) ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนมีองค์ประกอบพื้นฐานหลัก 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ

ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบความสำเร็จรองสามารถจำแนกได้ 3 ระดับ ประกอบด้วย **ระดับต้นน้ำ** ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ 2) ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม 3) ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม **ระดับกลางน้ำ** ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม 3) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม **ระดับปลายน้ำ** ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ 2) ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม และ 3) ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม

2. การพัฒนาตัวชี้วัดการจัดการเมืองสมุนไพรรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน พบว่า จากการสนทนากับผู้ทรงคุณวุฒิ ได้พิจารณาเลือกองค์ประกอบรวมทั้ง 9 ด้าน โดยแต่ละด้านมีตัวชี้วัดจำนวน 3 ตัวชี้วัด รวมทั้งหมด 27 ตัวชี้วัด

3. เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการเมืองสมุนไพรรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงเป็นร้อยละ 54.81 มีอายุอยู่ระหว่าง 30-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.44 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง – ลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 34.44 นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.85 ส่วนใหญ่รู้จักคำว่า “เมืองสมุนไพรร” ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 45.19 รู้จักสมุนไพรรน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.48 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม โมเดลองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม (Overall Model Fit Measure) โดยมีสัดส่วนค่าสถิติไคสแควร์/ค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 0.911 โมเดลมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ขององค์ประกอบทั้งหมด มีค่าเป็นบวก (6 อยู่ระหว่าง 0.060 - 0.813) ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าสูงได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม ($R^2 = 0.661$) และ องค์ประกอบที่ 5 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม ($R^2 = 0.603$) รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบที่ 8 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสังคม ($R^2 = 0.318$) ส่วนค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าน้อย ได้แก่ องค์ประกอบที่ 7 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อเศรษฐกิจ ($R^2 = 0.038$) และ องค์ประกอบที่ 9 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม ($R^2 = 0.004$)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยในการพัฒนาเมืองตามแนวคิดห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) หรือ เครือข่ายโลจิสติกส์ เป็นการประยุกต์ใช้คน เทคโนโลยี กิจกรรมข้อมูลข่าวสาร และทรัพยากรเข้าด้วยกัน เพื่อนำสินค้าหรือบริการจากผู้จัดหาไปยังลูกค้า กิจกรรมของห่วงโซ่อุปทานจะแปรสภาพทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ และวัสดุอื่น ๆ ให้กลายเป็นสินค้าสำเร็จ แล้วส่งไปจนถึงลูกค้าคนสุดท้าย (ผู้บริโภค หรือ End Customer) ดังนั้นเมืองสมุนไพรร จึงน่าจะเป็นเมืองที่สมุนไพรรในวิถีชีวิตของประชาชนมาก การพัฒนาคุณภาพชีวิตถือเป็นหน้าที่สำคัญของประชาคมโลก โดยชีวิตของบุคคลมีความสำคัญที่สุดของสังคม ดังนั้น องค์ประกอบในการจัดการเมืองสมุนไพรรให้สำเร็จอย่างยั่งยืน จึงสอดคล้องกับแนวคิด พัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals–

SDGs) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม (Open Development Thailand, 2562)

ผู้วิจัยจึงประยุกต์ใช้และเทียบเคียงกับทฤษฎีของ ธอร์นไดค์ (Thorndike) เรื่องการสร้างความสัมพันธ์แบบเชื่อมโยงมี 3 กฎด้วยกันที่สามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้ (ธีรยุทธ บุญโพธิ์, 2557) ได้แก่

1. กฎแห่งความพร้อม มีความเชื่อมโยงกันกับการประมวลผลข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้
 - เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำแล้วได้ทำ เขาย่อมเกิดความพอใจ ตรงกับการประมวลผลแนวคิดเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลตามพื้นฐานของความพร้อมที่สามารถเป็นไปได้ของประชาชน สถาปนามิศาสตร์ และการปกครองในสถานการณ์ปัจจุบัน
 - เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำแล้วไม่ได้ทำ เขาย่อมเกิดความไม่พอใจ ตรงกับการประมวลผลแนวคิดเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องของความพร้อมในการปลูกสมุนไพร (กัญชา) ทั้งด้านองค์ความรู้และสถาปนามิศาสตร์ของทั้ง 3 จังหวัด แต่ติดปัญหาด้านกฎหมาย ซึ่งผลจากข้อนี้ส่งผลในการตอบคำถามของผู้ให้สัมภาษณ์
 - เมื่อบุคคลไม่พร้อมที่จะทำแต่เขาต้องทำ เขาย่อมเกิดความไม่พอใจ ตรงกับการประมวลผลแนวคิดเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะกลุ่มที่เป็นตัวแทนของหน่วยงาน เพราะรับทราบปัญหาถึงความไม่พร้อมของพื้นที่ในการรับนโยบาย “เมืองสมุนไพร” ของรัฐบาล

2. กฎแห่งการฝึกหัด แบ่งเป็น 2 กฎย่อย มีความเชื่อมโยงกันกับการประมวลผลข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- กฎแห่งการได้ใช้ (Law of Use) มีความว่า พันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะเข้มแข็งขึ้นเมื่อได้ทำบ่อย ๆ จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลสารสนเทศ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าการเชื่อมโยงระหว่าง ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จะมีพันธะหรือ ตัวเชื่อมสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้แก่ รายได้ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามเมื่อประมวลผลแนวคิดออกมาจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนโครงการเมืองสมุนไพร ก็คือ “นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐ”
- กฎแห่งการไม่ได้ใช้ (Law of Disuse) มีความว่า พันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนองจะอ่อนกำลังลง เมื่อไม่ได้กระทำอย่างต่อเนื่องมีการขาดตอนหรือ ไม่ได้ทำบ่อย ๆ มีความสอดคล้องกับข้อวิตกกังวลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ในกรณีของการยกเลิกโครงการหรือการขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ อาจทำให้การขับเคลื่อนโครงการ “เมืองสมุนไพร” ไม่เป็นอย่างที่หวัง

3. กฎแห่งความพอใจ มีความเชื่อมโยงกันกับการประมวลผลข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีความว่า พันธะหรือตัวเชื่อมระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองจะเข้มแข็งหรืออ่อนกำลัง ย่อมขึ้นอยู่กับผลต่อเนื่องหลังจากที่ได้ตอบสนองไปแล้ว แสดงให้เห็นว่าโครงการเมืองสมุนไพรจะเข้มแข็งหรือยั่งยืนขึ้นกับความสำเร็จ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ประชาชนมีรายได้ที่ยั่งยืนจากการดำเนินการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร มีการสร้างสังคมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสังคมที่ส่งผล ต่อด้านสุขภาพ องค์ความรู้ และวิถีชีวิต ตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี และการมีโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีและแนวคิดที่กล่าวมานั้น มาวิเคราะห์กับบริบทและสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย โดยจำแนกเป็นองค์ประกอบได้ 9 ด้าน จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อเศรษฐกิจ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ องค์ประกอบที่ 4 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ องค์ประกอบที่ 7 ด้าน

การตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อเศรษฐกิจ และองค์ประกอบที่ 8 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศ ที่มีผลต่อสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่ องค์ประกอบที่เหลืออยู่ในระดับมากซึ่งจากการวิเคราะห์เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลแบบล่างขึ้นบน (Down to Top) โดยรวบรวมข้อมูลจากความเห็นของประชาชนซึ่งไม่ใช่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล แต่ปรากฏว่าองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จ ที่ได้นั้น ไปสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ปี พ.ศ. 2560-2564 มี 4 ยุทธศาสตร์ (กระทรวงสาธารณสุข, 2560)

ตาราง 1 เปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ของแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ปี พ.ศ. 2560-2564 กับองค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพร อย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2

ยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ของแผนแม่บทฯ	องค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพร
ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมผลิตผลของสมุนไพรไทยที่มีศักยภาพตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยมีเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้คือ ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรแปรรูปเบื้องต้นอย่างมีคุณภาพ ปริมาณวัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพมีความเพียงพอใกล้เคียงต่อความต้องการใช้ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และอนุรักษ์สมุนไพรไทยให้คงไว้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน	1. องค์ประกอบด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดที่สอดคล้อง ได้แก่ - จังหวัดกลุ่มสนุกเป็นศูนย์กลางการค้าเรื่องวัตถุดิบสมุนไพรของภูมิภาค - จังหวัดกลุ่มสนุกมีพื้นที่ปลูกสมุนไพรมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3. องค์ประกอบด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัดที่สอดคล้อง ได้แก่ - มีการอนุรักษ์แหล่งกำเนิดสมุนไพรในพื้นที่สาธารณะ
ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาอุตสาหกรรมและการตลาดสมุนไพรให้มีคุณภาพระดับสากล โดยมีเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้คือ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรมีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ	8. องค์ประกอบด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสังคม มีตัวชี้วัดที่สอดคล้อง ได้แก่ - เกิดเครือข่ายการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสมุนไพร 4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดที่สอดคล้อง ได้แก่ - มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสมุนไพรที่ได้มาตรฐานของเอกชน 6. องค์ประกอบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัดที่สอดคล้อง ได้แก่ - โรงงานต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ของแผนแม่บทฯ	องค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรฯ
ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและการสร้างเสริมสุขภาพ โดยมีเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้ คือ เพิ่มการใช้สมุนไพรในระบบสุขภาพ ในการรักษาโรคและเสริมสร้างสุขภาพ และเสริมสร้างพื้นฐานการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบสุขภาพของประเทศในระยะยาว ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างความเข้มแข็งของการบริหารและนโยบายภาครัฐเพื่อการขับเคลื่อนสมุนไพรไทยอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์นี้ คือ ประเทศไทยมีกลไกในการพัฒนาสมุนไพรที่มีศักยภาพเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศ	ไม่มีสอดคล้อง 5. องค์ประกอบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม มีตัวชี้วัดที่สอดคล้อง ได้แก่ - ประชาชนและผู้ประกอบการมีจริยธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 7. องค์ประกอบด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดที่สอดคล้อง ได้แก่ - เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ - ภาครัฐให้การสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ - เกิดตลาดกลาง ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนสมุนไพร

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบความสำเร็จการจัดการเมืองสมุนไพรทั้งหมด 9 ด้าน มีองค์ประกอบฯ จำนวน 7 ด้านเท่านั้น ที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์และแผนแม่บทแห่งชาติด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ปี พ.ศ. 2560-2564 จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ (จากทั้งหมด 4 ยุทธศาสตร์) ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 3 ไม่มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 เนื่องจากยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นยุทธศาสตร์ที่ต้องดำเนินการด้วยระบบรัฐ เท่านั้น

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีค่าสูงได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 ด้านคุณภาพวัตถุดิบและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม และองค์ประกอบที่ 5 ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรตามมาตรฐานสากลอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อสังคม รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบที่ 8 ด้านการตลาดทั้งในและนอกประเทศที่มีผลต่อสังคม เนื่องจากประชาชนให้ความสำคัญมากในด้านการพัฒนาคุณภาพวัตถุดิบสมุนไพรในระดับต้นน้ำ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรในระดับกลางน้ำ ซึ่งทำให้ประชาชนในชุมชนเข้าถึงสมุนไพรได้มากที่สุด สอดคล้องกับทฤษฎีคุณภาพชีวิตของ เบนเนทท์ (Bennett, 1975) ที่กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิตบุคคลที่ดีต้องมีสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และสามารถดำเนินชีวิตได้ใน สังคมวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นองค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 แสดงให้เห็นถึงมิติทางสังคมโดยเฉพาะการมีสมุนไพรใช้ใน ชีวิตประจำวันนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งมากกว่าการมีตลาดสมุนไพรทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่ไกลตัวประชาชนมากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาองค์ประกอบความสำเร็จของการจัดการเมืองสมุนไพรอย่างยั่งยืนของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 (สกลนคร มุกดาหาร และนครพนม) โดยการค้นหาคำประกอบจากทฤษฎีและผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรในพื้นที่ ผ่านการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายโครงการเมืองสมุนไพร ทำให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเมืองสมุนไพร แต่ได้ดำเนินการตรวจสอบโดยความเห็นของประชาชนในพื้นที่เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งไปด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะรายได้จากการจำหน่ายสมุนไพรเป็นหลัก ซึ่งข้อมูลความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่หรือจังหวัด อาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ภูมิประเทศ และชุมชน

ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาข้อมูลจากพื้นที่อื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและแผนงานภาครัฐให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินโครงการเมืองสมุนไพรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2546). *พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564*. นนทบุรี: ทีเอส อินเทอร์เน็ต.
- ธัญญ์ วงศ์สายเชื้อ. (2562). *วิเคราะห์ถดถอยพหุด้วยโปรแกรม SPSS*. สืบค้น 18 ธันวาคม 2562, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=XiBTuEQGrSY>
- ธีรยุทธ บุญโพธิ์. (2557). *การสร้างความสัมพันธ์แบบเชื่อมโยง*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2562, จาก https://www.novabizz.com/NovaAce/Learning/Connectionism_Theory.htm
- ประเวศ วะสี. (2546). *สรุปผลการประชุมโต๊ะกลม เรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Barbier, E. B. (1987). The concept of sustainable economic development. *Environmental conservation*, 14(2), 101-110.
- Barbier, E. B. (2013). *Economics, natural-resource scarcity and development (Routledge revivals): Conventional and alternative views*. Routledge.
- Bennett, N. (1975). *Population growth, individual demographic decisions and the quality of life. A source book on population project*. Bangkok: Mahidol University.
- Open Development Thailand. (2562). *เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2560, จาก <https://thailand.opendevlopmentmekong.net/th/topics/sustainable-development-goals>.